

Commissie van Toezicht voor jeugdinstellingen
Leuvenseweg 86, 1000 Brussel
inge.schoevaerts@cvtj.be - ☎ 02 552 41 32
www.cvtj.be

Jaarverslag

13 maart 2019

Presentatie

Als secretaris van de Commissie van Toezicht voor jeugdinstellingen ben ik fier en verheugd om jullie vandaag het eerste jaarverslag te mogen voorstellen. Door het vandaag te presenteren, brengen we als Cvtj de ervaringen van jongeren die in gesloten contexten verblijven naar buiten. We vertolken hun stem en hun beleving. De rechten en bejegening van jongeren die in detentie verblijven, worden op deze manier zichtbaar voor de buitenwereld.

De meerwaarde en kracht van dit jaarverslag is dat het om een synthese gaat van de verslagen die de maandcommissarissen opstelden. En dit over de instellingen heen. Het stelt ons als Cvtj in staat om aanbevelingen te formuleren ten aanzien van het beleid of ten aanzien van de instellingen zelf. De focus in dit jaarverslag ligt eerder op de structurele zaken en signalen die tijdens de gesprekken van de maandcommissarissen met de jongeren, met de begeleiders en de directie aan bod kwamen.

Het jaarverslag laat verschillen zien tussen het leven en de werking van de gemeenschapsinstellingen, de vier proeftuinen en tot slot ook het Vlaams detentiecentrum in Tongeren. Elk van hen heeft een eigen geschiedenis, een eigen karakter, een eigen opdracht en finaliteit, en een eigen pedagogische visie of project waarop de werking geënt is. Ook het aantal jongeren dat er verblijft, verschilt enorm tussen de drie grote groepen van voorzieningen. Dat leidt, zoals u zal merken in het jaarverslag, ook tot een variëteit in de ervaringen van de jongeren zelf.

Omdat de contexten verschillend zijn, is het onmogelijk om deze in hun geheel te bespreken. Ik ga dan ook de opdeling maken tussen de gemeenschapsinstellingen, de proeftuinen en het detentiecentrum in Tongeren. Op een aantal plaatsen werden de vaststellingen en aanbevelingen met de jongeren zelf doorgenomen. Ze gaven alvast aan zich hierin goed te herkennen en zich ook scharen achter de aanbevelingen.

De gemeenschapsinstellingen

De gemeenschapsinstellingen hebben allen een vergelijkbare structuur en werking. Er zijn dan ook heel wat gemeenschappelijke overeenkomsten gerapporteerd door de maandcommissarissen.

Populatie

Vanuit de Cvtj stellen we vast dat het moeilijk spreken is over 'de' jongeren als één groep die verblijft in de gemeenschapsinstellingen. Als we kijken naar de redenen om tot gesloten plaatsing over te gaan, zien we dat er een mix is aan jongeren die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, alsook jongeren die in een verontrustende opvoedingssituatie verkeren waarbij de nood aan beveiligde opvang zich opdringt ter bescherming van de jongeren zelf. Toch volgen ze allen dezelfde structuur binnen een gesloten regime.

De leeftijdsgroep van de jongeren varieert van 12 tot 18 jaar. Voor gemeenschapsinstelling de Grubbe geldt 14 jaar als ondergrens. Samen met de leeftijd, maar zeker niet altijd, verschilt ook de **maturiteit**

tussen de jongeren onderling wat een weerslag heeft op hoe jongeren onderling met elkaar omgaan. Ook merkten de maandcommissarissen tijdens de bezoeken op dat jongeren sterk verschillen in hun **verstandelijke mogelijkheden, het beheersen van de Nederlandse taal** qua spreken, lezen en schrijven, en het **sociaal-emotioneel functioneren**.

Tot slot stellen we vast dat de zorgnoden van de jongeren sterk uitéénlopend zijn. Niet zelden verblijven er jongeren in de instelling die sterke nood hebben aan intensieve psychologische en psychiatrische ondersteuning. Sommige van die jongeren vertellen dat ze daar niet de gepaste zorgen kunnen krijgen.

“Er verblijft hier een jongen die zwak begaafd is. Hij functioneert op sociaal-en emotioneel vlak volgens de leeftijd van drie jaar. Hij is wachtende op een plaats in een MFC. Vanuit de jeugdrechtbank wordt ook gesteld dat een GI niet de beste ondersteuningsvorm is voor deze jongen. We doen wat binnen onze mogelijkheden ligt om hem zo goed mogelijk te begeleiden op zijn niveau. Maar deze jongen functioneert heel moeilijk in een groep met 16-17 jarigen. Ook al tonen de jongens veel geduld, het zorgt op sommige momenten voor heel wat spanningen.” Directie van een GI

Aanbeveling:

Deze variëteit vraagt niet alleen voor de jongeren een portie geduld en aanpassingsvermogen om in leefgroepen samen te leven, maar ook voor het personeel vormt het een grote uitdaging om met de grote verschillen tussen jongeren aan de slag te gaan. De Cvtj vraagt om te blijven investeren in het ondersteunen van het personeel om met de grote diversiteit van jongeren te kunnen omgaan. Het uitgangspunt moet een streven zijn naar een setting waarin zowel de opvoeders als de jongeren zich gerespecteerd voelen.

Onthaalfase

Als we kijken naar de eerste kennismaking van de jongeren in de GI dan verloopt dit bijna overal op een gelijkaardige manier. Jongeren worden doorgaans binnengebracht onder politiebegeleiding. Vaak al na een lange dag wachten op de jeugdrechtbank. Als ze toekomen, gaan ze één tot twee uren in de cel. Daar gebeuren de nodige controles, kledijwissel en een eerste kennismaking.

Daarna volgt er voor enkele dagen, en meestal een hele week, een individueel kamerregime. Als hun gedrag positief beoordeeld wordt, gaan de jongeren stilaan meer integreren in de onthaalleefgroep. Na gemiddeld een drietal weken kunnen ze dan doorschuiven naar de begeleidingsleefgroepen.

De beleving van de jongeren over deze onthaalfase zijn **sterk gelijklopend**. Ze klagen over de eenzaamheid, verveling en een onrust die ze voelen. Ze krijgen de opdracht om tijdens het individueel kamerregime de map met leefregels door te nemen en opdrachten te maken. Sommige jongeren zijn daar al op een dag mee klaar, voor anderen is het worstelen om door de bundel te geraken omwille van de hoeveelheid of het taalgebruik. De jongeren begrijpen het nut van de eenzame periode niet. Ze stellen zich ook vragen over het **waarom ze eerst in een cel moeten**. Vaak komen ze al van een cel waar ze moesten wachten op hun verschijning voor de jeugdrechter. Er wordt hen uitgelegd dat het een reflectiemoment is, een moment om elkaar te leren kennen. Maar zo ervaren ze dat niet. Sommige jongeren voelen zich angstig en alleen gelaten tijdens deze periode.

“De eerste fase in de onthaalleefgroep duurt lang. We moeten een map lezen en opdrachten maken. De rest van de tijd zitten we ons in onze kamer gewoon te vervelen.”

“Ik ben nooit eerder ergens geplaatst. Ik was enorm geschrokken van de eerste dagen hier. Voelde me eenzaam. De tijd ging traag, ik zat alleen. Dat maakte me bang. Gelukkig waren er opvoeders die regelmatig eens op mijn kamer langskwamen en me probeerden gerust te stellen.”

Aanbeveling

De onthaalfase is een belangrijk moment voor de instellingen om de jongeren te leren kennen, te observeren en de jongeren geleidelijk te laten wennen aan het instellingsleven. Dat is een belangrijk

opzet. Toch willen we hier de **beleving van de jongeren centraal** stellen en sterker naar voor schuiven. We vragen om bij de uitwerking van deze fase meer rekening te houden met de feedback van jongeren. De zinvolheid van de duurtijd wordt in vraag gesteld. In welke mate ervaren de jongeren dit dan als betekenisvol? Kan de onthaalfase niet meer gedifferentieerd verlopen? Moet het een standaardprocedure zijn voor alle jongeren? Zeker als jongeren overkomen van andere instellingen dringt een **verkorte procedure** zich extra op. Dit gebeurt al in sommige instellingen maar dat is zeker nog niet gelijklopend in elke gemeenschapsinstelling. Als Cvjt vinden we dat hier nog sterker op ingezet kan worden zodat meer individuele trajecten op maat van de jongeren sterker kan gewaarborgd worden.

Begeleidingsleefgroepen

Na het doorlopen van de onthaalfase schuiven alle jongeren door naar begeleidingsleefgroepen. Jongeren vertellen hier over de relatie met de opvoeders, het dagprogramma en leefregels die gelden in de leefgroepen.

■ Relatie met de opvoeders.

De relatie met de opvoeders is zeer belangrijk voor de jongeren. De waardering van de jongeren hangt vaak samen met hun individuele samenwerkingsrelatie met de opvoeders. Een consequente en rechtvaardige houding van opvoeders, een luisterend oor zonder te veroordelen, het verzorgende aspect op moeilijke dagen, het aanspreekbaar en betrouwbaar zijn. Een open dialoog kunnen voeren vinden de jongeren zeer belangrijk.

Een regime waarbij jongeren het gevoel hebben dat ze eenzijdig de regels moeten volgen zonder dat er momenten zijn om daarover in gesprek te mogen gaan, wekt bij de jongeren weerstand op. Dit veroorzaakt spanningen in de relatie tussen jongeren en opvoeders. Daarom is het belangrijk om erover te waken dat een te sterke hiërarchie tussen opvoeders en jongeren niet leidt tot een louter conformerend gedrag van jongeren aan het gesloten opvangsysteem.

“Ik en ook de andere jongens uit mijn leefgroep zeggen vaak tegen elkaar dat we hier het best zoveel mogelijk zwijgen en gewoon doen alsof we voldoen aan de verwachtingen. Maar daardoor kropen we wel veel op.”

De positieve zaken in de samenwerkingsrelatie met de begeleiders zit vaak in kleine dingen die jongeren ons vertellen. Bijvoorbeeld:

“De opvoeders luisteren eerst en laten ons uitspreken als er iets gebeurd is. Dat betekent niet dat we altijd gelijk krijgen maar dat aanvaard ik wel.”

“Ik ben actief aan het solliciteren zoals we afgesproken hadden in mijn handelingsplan. Mijn IB helpt me bij het opzoeken van de route naar de sollicitatieplaats en zoekt met mij mee de treinuren op. Het is in die zaken dat ik veel steun ervaar.”

“Er is een nieuwe nachtbewaakster gestart. De meisjes hier waarderen haar enorm. Gewoon omdat ze rustig slaapwel fluistert en de deur zachtjes dicht doet. Dat heeft iets warmes en geborgen.”

■ De dagdagelijkse routine doorbreken

Het leven in een gemeenschapsinstelling verloopt sterk gestructureerd met een gestructureerd dagprogramma. Jongeren klagen over te veel verplichte kamermomenten. De momenten dat ze zelf kunnen aangeven om even naar de kamer te willen gaan, vinden ze wel belangrijk. Het is voor hen belangrijk om zelf te kunnen aangeven wanneer het leefgroepsleven even te druk wordt.

Jongeren uiten tijdens de gesprekken hun appreciatie voor de activiteiten die de begeleiders voorzien en waarbij het gestructureerd leven even verdwijnt. Samen koken, een themaweek waarbij externen activiteiten begeleiden, een voetbalavond,...Het zijn deze zaken die voor hen het leven in een gesloten context weer even ‘gewoon’ maken.

■ Leefregels

Dat brengt ons bij het thema over de leefregels die mede het leefgroepsleven structureren maar ook tot doel hebben het gedrag van jongeren richting te geven. Regels en structuur ervaren jongeren niet

per definitie als negatief. Wel als het er te veel zijn en als de toepassing verschilt naargelang de begeleider. Dat heeft in hoofdzaak te maken met de hoeveelheid aan formele maar ook informele regels. Dat leidt tot onzekerheid en het gevaar de regels te overtreden. Met het risico op het krijgen van een sanctie zoals kamerarrest, een negatieve beoordeling of minpunten gekoppeld aan een beloningssysteem. Ook hier lijken jongeren veel belang te hechten aan de mate waarin ze de dialoog met opvoeders kunnen aangaan.

“Ik was samen met een andere jongen aan het lachen. We kregen de opmerking dat dat niet mag, dat het tegen de regels is want dat ze moeten weten waarom we lachen omdat we anders de indruk wekken dat we de andere jongens uitlachen wat spanningen zou kunnen geven in de groep. Ik heb het uit principe niet willen zeggen en heb mijn sanctie ondergaan.”

“Ik ben normaal een open en spontane gast. Maar hier ben ik gesloten en doe gewoon wat ze van me vragen. Ik zeg de hele dag zowat niets anders dan: ja meneer, neen meneer.”

Aanbeveling

De klachten over de leefregels bleken minder aan de orde te zijn in de gemeenschapsinstelling De Grubbe. De Cvtj is gaan kijken hoe dit mogelijks komt. Daar wordt het systeem gehanteerd van 7 basisregels en per leefgroep 7 aanvullende afspraken die samen met de jongeren opgesteld worden. De Cvtj vindt het interessant dat de instellingen onderling bekijken of dit systeem minder aanleiding geeft tot conflicten over de leefregels, en jongeren minder verdwalen in het speelveld van regels en afspraken.

Contact met de buitenwereld

Jongeren die in een GI verblijven onderhouden contacten met de thuiscontext via telefoon en bezoeken in de instelling van ouders. Na een tweetal maanden starten ook de weekendbezoeken op als onderdeel van het re-integratieproces. Jongeren vertellen dat ze de controle tijdens de telefonische gesprekken moeilijk vinden. Ze moeten bellen in de gang zodat opvoeders hen horen. Dat gebeurt niet in elke instelling. Waar het wel gebeurt, ervaren jongeren dit als een schending van hun recht op privacy. Pas als de opvoeders van mening zijn dat ze de jongeren voldoende kunnen vertrouwen, krijgen ze meer privacy tijdens het bellen. Het feit dat de dagen waarop de belmomenten met thuis vastliggen, en ze beperkt zijn tot 10 minuten - zijn de ouders gescheiden dan is het 5 minuten per ouder - vinden jongeren te gelimiteerd. Ze geven aan dat ze soms liever zelf kiezen wanneer ze naar huis bellen: op lastige momenten of als ze bijvoorbeeld voelen dat het een moeilijke dag is.

Aanbeveling

De Cvtj vraagt de instellingen na te denken over hoe het recht van jongeren op privacy in de thuiscontacten maximaal kan verzekerd worden. We vragen de controle zo kort mogelijk te houden. Daarnaast stellen we ook voor om na te denken over het binnenbrengen van moderne technologieën om de link met de buitenwereld te leggen. Sommige jongeren krijgen weinig bezoek van hun ouders waarbij de geografische afstand soms een rol speelt. Is het bv niet mogelijk om te skypen met gezinsleden, om te facetimen? Kunnen er geen beveiligde internetverbindingen aangelegd worden? We zien dat er al in bepaalde instellingen geëxperimenteerd wordt met skype met de consultants van de sociale dienst jeugdrechtbank. Het zijn voorbeelden van moderne technologieën die sowieso onlosmakelijk verbonden zijn met de leefwereld van jongeren. Als Cvtj vragen we om hier sterker op in te zetten in de toekomst.

Veiligheidsaspect

In elke instelling wordt gebruik gemaakt van isolatiecellen. Jongeren vertellen hierover. En wat opvalt is dat een isolatie een sterke indruk nalaat bij jongeren. Ook bij het begeleidend personeel. We zien dat het gebruik van de isolatiecel verschillend wordt ingezet. Binnen de instelling maar ook tussen de gemeenschapsinstellingen zijn er verschillen. Het wordt gebruikt bij ernstige vormen van agressie maar

ook bv nadat een jongere is weggelopen uit de instelling of na een positieve drugstest. Het wordt dus ingezet als beschermingsmaatregel maar ook als sanctie.

“Na een vechtpartij moest ik 24 uren naar de cel. Daarna kreeg ik nog eens een individueel kamerregime van een hele week.”

“Ik werd 12 uren naar de isoleercel gebracht. Ik zag nergens een klok hangen. Geen tijdsbesef hebben is verschrikkelijk”.

“Ik kwam uit weekend terug en had een positieve drugstest. Als sanctie moest ik naar de isoleercel.”

Aanbeveling

Het gebruik van een isolatiecel lijkt verschillende finaliteiten na te streven. Nochtans is isolatie van een jongere een zeer ingrijpende maatregel. Afzondering is geen sanctie op zich. De Cvtj vraagt een meer gemeenschappelijk gedragen visie en een gestandaardiseerd gebruik van de isolatiecellen. De rechtswaarborgen van de jongeren moeten centraal staan: afzondering enkel als laatste maatregel inzetten en zo kort mogelijk.

Onderwijs

Jongeren in de GI's volgen les op de campus zelf. Dit varieert van 4 tot 6 uren per dag. Voor sommige jongeren is het onderwijsaanbod te beperkt en gaat het eerder over technische richtingen of vinden ze dat het onderwijsniveau niet aansluit bij hun vooropleiding. Als er nog een thuischool betrokken is en afhankelijk van de goodwill van de thuischool, kunnen jongeren lespakketten en taken van daar ontvangen. Toch is dit nog zeer beperkt. Bijkomend geven jongeren aan dat ze met de gevolgde lessen in de instelling niets kunnen betekenen buiten de instelling. Er is geen attest of dergelijke voor handen. Ook al verblijven jongeren er soms heel wat maanden.

Aanbeveling

De Cvtj vraagt een breder onderwijsaanbod binnen de instelling zodat dit beter aansluit bij de bestaande onderwijsrichtingen in de thuischolen. Een verblijf in een GI mag geen pauzeknop betekenen op onderwijsvlak. De kennis die de jongeren opdoen in de GI's dient ook gevaloriseerd te worden. Dat maakt aansluiting bij het reguliere onderwijs na verblijf makkelijker. We pleiten er ook voor dat de samenwerking met de thuischolen zoveel als mogelijk wordt gewaarborgd. Dat vraagt ook een sterker engagement van de thuischolen om contacten te onderhouden met het onderwijspersoneel van de instelling.

Re-integratietrajecten

Niet elke jongere kan na een opname weer naar huis. Heel wat jongeren stromen door naar het reguliere jeugdhulpaanbod zoals een begeleidingstehuis, een plaatsing in een MFC of krijgen als voorwaarde voor een terugkeer naar huis contextbegeleiding opgelegd. Vooral bij de uitstroom naar begeleid zelfstandig wonen lijken er heel wat hindernissen op te duiken. Wachtlijsten in het reguliere jeugdhulpaanbod zorgen ervoor dat de plaatsingsmaatregel soms verlengd wordt. Jongeren klagen terecht aan dat dit nooit een reden mag zijn om langer in een gesloten context te blijven zitten.

“Ik zit hier al 14 maanden. Er zijn te lange wachtlijsten in de andere voorzieningen en de jeugdrechter kan niet anders dan me telkens drie maanden bij geven. Ik had onlangs een voorziening maar die lieten weten dat ik niet in de leefgroep paste. Mijn geduld raakt stilaan op.”

Naast de moeilijke uitstroom, uiten jongeren in de gesprekken vaak hun ongenoegens over de moeilijke bereikbaarheid van hun consulenten. De sociale diensten voor de gerechtelijke jeugdhulp maken de verbindingen in het jeugdhulptraject van de jongeren. Jongeren klagen aan dat ze hun consulent van deze sociale dienst niet horen tijdens hun verblijf in de instelling. Ze weten vaak niet wat het vervolptraject zal worden. Contact nemen met hun consulent verloopt zeer moeilijk. Er wordt niet

teruggebeld en ook op mails wordt niet geantwoord. Dit geeft hen het gevoel dat ze gewoon drie of zes maanden vergeten worden. Jongeren die wel een positieve ervaring hebben met de consulent onderstrepen hoe belangrijk en waardevol dit is.

“Ik sta al drie jaar op de wachtlijst voor een kamertraining. Ik heb geen vooruitzicht en daardoor ga ik vaak lopen uit mijn begeleidingstehuis. Ik heb dan echt geen zin meer om mee te werken en om de regeltjes te volgen. Het is doordat ik vaak wegloop dat ik nu hier zit. Dat was het enige dat de consulent kon bedenken. Ik ben binnenkort 18 jaar en eerlijk gezegd ben ik bang dat ik gewoon op straat zal belanden. Wat maakt het nog uit?”

Aanbeveling

We vragen een halt toe te roepen aan de oneigenlijke plaatsingen van jongeren in de GI's. Een GI mag nooit een wachtruimte zijn tot dat verdere hulp kan opgestart worden. De toegankelijkheid van de jeugdhulp betekent ook een gemakkelijke bereikbaarheid van consulenten. Het feit dat jongeren lange tijd niets horen, houdt hen enorm bezig. De GI is ook op dat vlak geen wachtruimte.

Proeftuinen

De Cvtj is ook actief in de 4 proeftuinen. Dit zijn de besloten opvangstructuren binnen de privévoorzieningen. Meer bepaald zijn dit De Switch als voorziening van de Wissel, de Leemwinning als afdeling van jeugdvoorzieningen Emmaüs, De Overstap als afdeling van de Wingerdbloei en Jez11, een deelorganisatie van Ons Tehuis voor Zuid-West-Vlaanderen. De proeftuinen zijn in vergelijking met de GI's veel kleinschaliger. Het betreft leefgroepen met 8 à 10 jongens of meisjes.

We zien als Cvtj grote verschillen in de werking van de GI's. Maar we zien ook onderlinge verschillen. Dat is eigen aan proeftuinen omdat ze een experimentele ruimte krijgen om de besloten opvang te organiseren, om na te gaan wat werkt, wat niet werkt. Dat is zeer waardevol maar tegelijkertijd zorgt dit wel voor een verschillende benadering van de jongeren. Of hoe ze afhankelijk van de plek een verschillend traject dienen te volgen. Het mag niet leiden tot rechtsongelijkheid in de behandeling van jongeren.

Onderweg naar zelfstandigheid in huiselijk sfeer

Het opzet van de proeftuinen is gemeenschappelijk: jongeren gecontroleerd en gefaseerd begeleiden van een besloten naar een open regime. Jongeren krijgen steeds meer vrijheden en worden begeleid en ondersteund om hiermee te leren omgaan.

Context-en gezinsgericht werken staat centraal in de privévoorzieningen. Daar wordt maximaal op ingezet. Context wordt hierbij ruim opgevat: het is meer dan gezinsgericht werken. Ze richten zich op schooltrajecten, zinvolle vrijetijdsinvulling, talentontwikkelingen en de uitbouw van sociale netwerken van de jongeren. De dagelijkse realiteit wordt meegenomen in de intensieve begeleidingsvormen.

De duurtijd van opname varieert echter in de proeftuinen. Trajecten variëren van gemiddeld drie maanden tot een jaar.

Onthaal

Bij de onthaalfase zijn de verschillen in werking duidelijk. Het besloten karakter wordt hier het meeste zichtbaar. Jongeren verblijven in de voorziening en GSM-gebruik en contacten met de buitenwereld, buiten de ouders, worden on hold gezet. Dit varieert van 1week tot 6 weken afhankelijk van de voorziening. Ook hier klagen jongeren aan last te ondervinden van het besloten geheel, zeker als dit

langer duurt dan 2 weken. Daarna integreren jongeren in het dagelijks leven van de leefgroepen. In fasen worden er vrijheden toegestaan of opgebouwd.

“De strenge eerste fase gaf me een gevoel van constante opsluiting. Je kunt ’s nachts zelfs niet je slaapkamerdeur opendoen zonder dat er een alarm afgaat. Het gevoel van letterlijk opgesloten te zitten, is beangstigend.”

“De eerste weken waren de hel. Plots geen contact meer met de buitenwereld. Dat is om ons tot onszelf te laten komen, maar het is té hard. Sommigen zijn hier belangrijke zorg-of steunfiguren voor anderen buiten. De bruuske beslissing om de buitenwereld af te snijden, brengt helemaal geen rust.”

Dagstructuur

Jongeren in de voorzieningen volgen een geprogrammeerde dagstructuur die sterk aansluit bij een normaal leven van jongeren: ze lopen extern school, eten samen, er zijn huiswerkmomenten en vrije tijd dat ingevuld kan worden. Ook hier gelden leefregels die het groepsleven mee structureren. Jongeren uit de privévoorzieningen uiten doorgaans weinig klachten of signalen over de leefregels.

Onderwijs

Het opnieuw connecteren met het onderwijs, is vaak wel een extra uitdaging en dat verloopt niet altijd even vlot. Bij sommige jongeren is het opstarten vanaf 0: ze vinden geen aansluiting bij onderwijs en er dient eerst gewerkt te worden aan de schoolmoeheid. Men biedt dan bijvoorbeeld een tijdelijk alternatief onderwijsprogramma aan.

Relatie met de opvoeders

De relatie met het begeleidend personeel wordt doorgaans positief aanvoeld door de jongeren. Toch kunnen er zeker ook spanningen ontstaan. Jongeren ervaren de controle van de begeleiders in het dagelijks leven wel en omschrijven het als “soms dicht op ons vel zitten”. Opvallend is dat jongeren vertellen dat ze “veel mogen zeggen zonder gesanctioneerd te worden”. De cultuur van open dialoog, het gevoel evenwaardig te zijn in het uiten van hun mening, staat voorop in de beleving. Ook de maandcommissarissen konden dit tijdens de bezoeken waarnemen en observeren.

“Ja, ik heb een agressieprobleem. Dat weet ik. Toen ik hier kwam was het de eerste keer dat een begeleider mij kwam vragen aan wat ze konden zien dat ik een moeilijk moment heb, wat me dan zou kunnen helpen en wat we samen konden uitproberen. Dat had nog nooit eerder iemand gevraagd.”

“ ’s Avonds, als alle meisjes er zijn, kan het er druk aan toegaan. Opvoeders lijken de sfeer goed aan te voelen en ontmijnen de drukte en spanningen door met een deel van de jongeren naar buiten te gaan. Dat werkt beter dan voortdurend opmerkingen te moeten geven. Daarna keert de rust snel terug. Kleinschalig werken is belangrijk om een groepsleven leefbaar te houden.” maandcommissaris

Veiligheid - isolatieruimte

Opvallend is dat slechts één voorziening nog gebruik maakt van een afzonderingsruimte. Dit enkel in situaties van agressie, waarbij de jongere of anderen moeten beschermd worden, of na een fugue. Dit kan wel enkel voor maximum 2 uren. Kamerarresten kunnen hierop volgen wat op zich ook een afzondering betekent.

Aanbeveling

We stellen vanuit de Cvtj vast dat er gelijkenissen zitten in de uitgangspunten van deze proeftuinen maar ook verschillen. Door de werkingen te vergelijken zien we als Cvtj verschillen in de invulling van

een aantal rechten van deze jongeren. Het recht op een menswaardige behandeling en het recht op contact en informatie wordt in hoofdzaak anders ingevuld:

- Dit door de verschillende visies op het gebruik van een afzonderingsruimte. Of de ene voorziening focust meer op veiligheid met een omheining of camerabewaking en de andere niet.
- In de ene voorziening is er vrij gebruik van GSM of Wifi en in een andere voorziening wordt het bezit van een GSM of toegang tot internet ingezet in een straf-en beloningsstelsel

We dringen erop aan dat de proeftuinen expertise uitwisselen en ervaringen delen zodat de bejegening van jongeren op een gelijkaardige manier wordt ingevuld. De CvTj denkt hierbij aan thema's zoals:

- Wanneer perk je welke vrijheden in? Welke alternatieven zijn er?
- Hoe ga je om met crisissituaties en afzondering?
- Hoe maakt je contact met de buitenwereld en recht op informatie maximaal toegankelijk?

We vragen om deze thema's ook open te trekken naar de GI's.

Tot slot stelt de CvTj vast dat besloten opvang in de context van privévoorzieningen anders wordt ingevuld. De mate van beslotenheid verschilt. Vandaar dat de CvTj het zinvol vindt om op termijn na te gaan in welke mate bepaalde proeftuinen nog onder de noemer 'besloten voorziening' vallen. In welke mate verschilt de opvang van deze jongeren met de opvang in andere voorzieningen? Zijn er plekken waar er in de praktijk meer aan besloten opvang wordt gedaan?

Vlaams Detentiecentrum De Wijngaard Tongeren

De opstart en invulling van het toezicht in het detentiecentrum verliep niet van een leien dakje. Twee maandcommissarissen hebben hun mandaat moeten neerleggen wegens ernstige gezondheidsproblemen. Ook dat is eigen aan vrijwilligerswerking. Dat vertaalt zich ook in het syntheseverslag voor dit centrum.

Toch wil ik nog even met jullie stilstaan bij deze plek voor uithandengegeven jongeren. Het regime van het detentiecentrum is vergelijkbaar met een regime uit het volwassen gevangeniswezen. Er is ook een zeer heldere en duidelijke rechtspositieregeling voor de UHG jongeren uitgetekend. Voor de minderjarige uithandengegeven jongeren is er één groot verschil: zij zijn verplicht het onderwijsprogramma te volgen.

Daarnaast krijgen ze de vrijheid om te kiezen of ze deelnemen aan sportactiviteiten of projecten die georganiseerd worden door externen in het detentiecentrum.

In de gesprekken met de jongeren kwamen weinig klachten aan bod. Er lijkt een zekere rust weer te keren. Een jongere vertelde onlangs tijdens een bezoekmoment dat ze in Tongeren tenminste weten wat de einddatum van hun sanctie is. Dat brengt rust en de blik gericht naar hoe het verder moet met hun leven na opsluiting. Dat betekent zeker niet dat er af en toe geen spanningen zijn of dat ook daar de isolatiecel niet moet ingezet worden. Maar de klachten worden hierover niet geuit.

Wat wel voorop staat, zijn de klachten over de infrastructuur. De cellen zijn klein (toilet, eten, slapen en ontspanning op één kleine verouderde ruimte zonder daglicht) en ook de plaats waar ze twee maal per dag gaan 'luchten', is klein en bestaat enkel uit betontegels en betonmuren.

Aanbeveling

We stellen als CvTj vast dat de infrastructuur de ontspanningsmogelijkheden of dagbestedingen enorm beperkt. Er verblijven verschillende groepen van gedetineerden die geen contact mogen hebben met elkaar. Dat dwingt het detentiecentrum ertoe om de dagregimes goed uit te werken.

De infrastructuur maakt een menswaardige opvang van de jongeren zeer moeilijk. We ondersteunen de beslissing om Tongeren eind 2019 definitief te sluiten. We vragen menswaardige omstandigheden voor UHG jongeren.

Beste aanwezigen,

Ik heb jullie mee willen nemen in de leefwereld van jongeren die op deze bijzondere plekken verblijven. Jongeren tijdelijk hun vrijheden beperken, is ingrijpend. Dit jaarverslag geeft een inkijk in

deze leefwereld. Het stelt ons in staat aanbevelingen te formuleren om de positie van jongeren te verbeteren en hun behoeften centraal te stellen. Dit betekent niet dat vanaf morgen alles zal veranderen. Het werk moet nu gebeuren. We zijn er als Cvtj van overtuigd, en stellen dit ook vast, dat de inzet op het werkterrein groot is en dit elke dag opnieuw. We zien ook een engagement om samen te zoeken naar hoe de betekenis van geslotenheid voor jongeren een nog meer zinvolle, ondersteunende invulling kan krijgen.

Inge Schoevaerts, De Schelp, Vlaams Parlement, 13 maart 2019